

HÂRİSÎ, Mahmûd b. Ubeydullah

HÂRİSÎ, Mahmûd b. Ubeydullah

(محمود بن عبيدالله الحارثي)

Ebû'l-Kâsım (Ebû'l-Mehâmîd)
Alâüddîn Mahmûd b. Ubeydillâh
b. Sâid el-Hârîsî
(ö. 606/1209)

Hanefî fakihî.

Zilhicce 531'de (Eylül 1137) Serahs'ta doğdu ve orada yetişti. Doğum tarihi 541 (1147) olarak da kaydedilmektedir. Mervîli olması sebebiyle Mervezî ve Belh civarındaki Tâykân'a nisbetle Tâykânî nisbeleriyle de anılır. Babası, amcaları Muhammed ve Ubeydullah b. Sâid ile Abdülazîz b. Osman en-Neseffî'den ders aldı. Ayrıca Abdülkerîm b. Muhammed es-Sem'ânî, Nasr b. Seyyâr es-Sâidî, Mes'ûd b. Muhammed el-Mes'ûdî, Ebû Muhammed Fazl b. Muhammed ez-Zeyyâdî gibi âlimlerden hadis dinledi. Kendisinden İbnü'd-Dübeysî ve İbnü'n-Neccâr el-Bağdâdî gibi âlimler rivayette bulundular. Özellikle fıkıh ilminde derinleşerek devrinin önemli Hanefî hukukçularından biri oldu. Hilâf ilmi ve mezhebindeki görüşlere vukufundan dolayı "şeyhülislâm" lakabıyla tanındı. 605 (1209) yılında hac için gittiği Mekte ve Medine'de, dönüşte bir müddet kaldığı Bağdat ile daha sonra yerleştiği Merv'de ders verdi. 19 Rebülevvel 606 (21 Eylül 1209) tarihinde Merv'de vefat etti.

Hepsi de fûrû-i fıkıhla ilgili olan eserlerinden sadece, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin *el-Câmî'u'l-kebîr*'inin Ahmed b. Ebû'l-Müeyyed el-Mahmûdî en-Neseffî tarafından kaleme alınmış manzum şeklinin şerhi olan *Tefhîmü't-tahrîri-lî-nazmi'l-Câmî'i'l-kebîr* adlı kitabı günümüze ulaştırmıştır (Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 306; Dâ-rü'l-küttübî'l-Mısrîyye, Fıkhu Hanefî, nr.

95). Kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *el-'Avn fi'l-fıkh*, *Ḥulâşatü'n-nihâye fi fevâ'idü'l-Hidâye*, *el-'Udde ve el-Fetâvâ*.

BİBLİYOGRAFYA:

Münzirî, *et-Tekmilê*, II, 175; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*: sene 601-610, s. 219; Kureşî, *el-Cevâhîr-ürü'l-muḥḥiyye*, III, 444; *Keşfü'z-zunûn*, I, 570; II, 1130, 1180, 2039; Leknevî, *el-Fevâ'idü'l-behiyye*, s. 209; Brockelmann, *GAL*, I, 179; *Suppl.*, I, 290; *Hediyetü'l-'arîfin*, II, 404; Ziriklî, *el-A'lâm*, VIII, 54; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XII, 178-179; Sezgin, *GAS*, I, 426.

MEHMET ERDOĞAN

HÂRİSÎ, Mes'ûd b. Ahmed

(مسعود بن أحمد الحارثي)

Ebû Muhammed (Ebû Abdîrrahmân)
Sa'düddîn Mes'ûd b. Ahmed
b. Mes'ûd el-İrâkî el-Mısrî
(ö. 711/1312)

Hanbelî fakihî.

652 (1254) yılında dünyaya geldi. Babasının doğduğu Bağdat'ın batısındaki Hârîsiye köyüne nisbetle anılır. İyi bir fıkıh öğrenimi görerek devrinin Hanbelî hukukçuları arasında seçkin bir yere sahip oldu. Kahire'de Radıyyüddîn İbnü'l-Burhân, Necîbüddîn el-Harrânî, Abdullâh b. Allâk; İskenderiye'de Osman b. Avf, İbnü'l-Furât; Dimaşk'ta Ebû Zekerıyyâ İbnü's-Sayrafî, Ahmed b. Ebû'l-Hayr gibi muhaddislerden hadis dinledi. Kendisinden Takıyyüddîn es-Sübkî, Abdülazîz b. Muhammed b. Cemââ, Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî ve Bîrzâfî gibi âlimler hadis dinlediler. Bir süre Dimaşk'ta Nûriye Medresesi meşihatlığında bulunan Hârîsî Mısır'a dönerek İbn Tolun, Hâkim, Sâlihiye ve Mansûriye camilerinde ders verdi. 709 yılı Rebüülâhîrinde (Eylül 1309) Mısır kâdilkudâtlığına getirildi ve ölüncüye

kadar bu görevde kaldı. Takıyyüddîn İbn Dakıku'l-İd'in, Allah'a cihet izâfe edenlere katıldığı ve bu görüşlerin propagandasını yaptığı için Hârîsî ile ilişkilerini kestiğine dair kaynaklarda yer alan bilgilerden, bazı itikadî meselelerde çağdaşlarıyla ciddi ihtilâflara düştüğü anlaşılmaktadır. 14 Zilhicce 711 (22 Nisan 1312) tarihinde Kahire'de vefat eden Hârîsî Karâfe Kabristanı'na defnedildi.

Eserleri. 1. *Şerhu'l-Muknî'*. Hanbelî hukukçusu İbn Kudâme'nin *el-Muknî'* adlı eserinin "Âriyet" bölümünden "Vesâyâ"ya kadarki kısmının şerhidir (Brockelmann, I, 688). 2. *Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*. Ebû Dâvûd'un *es-Sünen*'inin tamamlanamamış bir şerhidir. 3. *Emâlî*. Hadis metin ve sened tenkidıyla râvi biyografilerini ihtiva eden bir eserdir. Bütün kaynaklar Hârîsî'nin sadece bu üç eserini zikrederken Bağdatlı İsmâil Paşa *Şerhu Süneni İbn Mâce*'yi de ona atfetmektedir (bk. *İzâhu'l-meknûn*, II, 28).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kudâme el-Makdisî, *'Ulemâ'ü'l-hadîs*, IV, 274; Zehebî, *Tezkiretü'l-huffâz*, IV, 1495-1496; a.m.f., *el-Mu'in fi tabakâti'l-muhaddisin* (nşr. Hemmâm Abdürrahîm Saîd), Amman 1404/1984, s. 229; Yâfî, *Mir'âtü'l-cenân* (Cübûrî), IV, 251; İbn Receb, *ez-Zeyl 'alâ Tabakâti'l-Hanâbile*, Kahire 1372, II, 362-364; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, IV, 347-348; İbn Tağrıberdî, *en-Nücümü'z-zâhire*, IX, 221; Süyûtî, *Hüsnü'l-muhâḍara*, I, 358; İbnü'l-Kâdî, *Dürretü'l-hicâc*, III, 11-13; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 28-29; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 688; *İzâhu'l-meknûn*, II, 28; *Hediyetü'l-'arîfin*, II, 469; Ziriklî, *el-A'lâm*, VIII, 109-110; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XII, 225.

VECDİ AKYÜZ

HÂRİSÎ, Sâlih b. Ali

(صالح بن علي الحارثي)

Sâlih b. Alî b. Nâsir el-Hârîsî
(ö. 1314/1896)

Umanlı İbâzî lideri.

Bü Saîd hânedanından Saîd b. Sultân'ın en büyük destekçisi ve onun İngiltere elçisi olan Alî b. Nâsir'in oğludur. Babasının Pate Mezârleri'ne karşı yapılan Siu Savaşı'nda öldürülmesinden (1845) sonra kabilesinin başına geçti. Sultan Saîd'in ölümünün ardından Uman Devleti Zengibar'da Seyyid Mâcid, Uman Maskat'ta Seyyid Süveynî idaresinde ikiye ayrıldığında Zengibar'da yaşamayı tercih etti ve tahtı ağabeyi Seyyid Mâcid'den almaya çalışan Bergaş b. Saîd'i destekledi. Ancak Bergaş ikinci teşebbüsünde de başarılı olamayınca (1859) Somalî'ye sığındı ve

Mahmûd b. Ubeydullah el-Hârîsî'nin *Tefhîmü't-tahrîri* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb Mustafa Efendi, nr. 306)